

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 22

ZATERDAG 28 MEI 1932



Foto Kahle

WALCHEREN — ZEELANDS TUIN. MARKTDAG TE MIDDELBURG



Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE FAMILIE HOLT, DOOR SUZAN GLASPELL (25)	BLZ. 254
ONTVANGEN BOEKEN	BLZ. 255
WALCHEREN — ZEELANDS TUIN (GEÏLL.), DOOR HENRI DRONKERS, BURGEMEESTER VAN VEERE, EN DR. SIBOLD S. SMEDING, TE MIDDELBURG	BLZ. 256—259
EEN CHRISTELIJK FEEST MET EEN HEIDENSCH TINTJE (GEÏLL.), DOOR VILMA DE HETTYEY	BLZ. 258—261
VAN KORAAIRIFFEN EN HUN BOUWERS (SLOT) (GEÏLL.), DOOR DR. H. ENGEL	BLZ. 260—263
VERHALEN UIT HET OUDE DORP, DOOR J. L. A. KREMER	BLZ. 263—264
EEN TOSCAANSCH STAD IN DE LATERE MIDDELEEUWEN, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (18)	BLZ. 264
DE KRUISKERK TE BERGUM (ILL.)	BLZ. 264

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

DE FAMILIE HOLT

25)

DOOR SUZAN GLASPELL

HOOFDSTUK XXVII

DE Mater was bij een buurvrouw, die ziek was, maar Blossom was er niet spijtig over, dat zij niet thuis was. Zij zou alleen gaan, zooals zij tevoren ook alleen met hem geweest was.

Zij haastte zich ook niet; het was geen oogenblik voor haast. Iemand, die haar lief was, was de lange reis begonnen. Zij reed langzaam, als om alles tot haar gedachten te laten doordringen, wat zich aanbood.

Het was dezelfde weg, de rivier op, dien zij met hem genomen had. De hitte had alles wat dor gemaakt, maar op dezen laatsten dag van Augustus was over alles een waas, dat een sluier wierp over wat den zomer niet had kunnen doorstaan.

Zij kwam bij de Wild Goose Creek, waar zij het eerst met hem had gesproken — er was niet zulk een sterke stroom als toen de man sprak, die nooit weer spreken zou. De herfstregens zouden komen en zouden de beek doen zwellen, maar nooit zouden die twee dingen weer tezamen vloeien, de vroolijke beek, die haar weg naar de rivier zocht en de stem van dien anderen zwerver, Ambrose Holt. Zij hield de auto stil, luisterde en zag, duidelijker dan zij het ooit tevoren gezien had, de bochten in de aarde, die de beek had gemaakt, zag de rotsen, die den waterval vormden en wist, dat het water langzaam de rots uitsleep. Zij wist, dat er langen tijd rots geweest was en dat zij tezamen deze muziek maakten.

Hij had gezegd: zie de wereld om je heen. Er kwamen nu tranen, maar zij wilde trachten geen nevel voor haar oogen te krijgen. Zij zag de wilgeboomen over de beek buigen en hun takken het lange gras aan den anderen oever aanraken.

Twin Bluffs was slechts een gehucht; het was niet moeilijk om mevrouw Kennedy te vinden, speciaal nu iedereen haar scheen te zoeken.

Het was een wit huis, achter een houten hekje en de tuin was vroolijk van bloemen: petunia's en asters. Kleurige floxen stonden langs het tuinpad en verspreidden hun geur.

Een zwarte hond met lange, zijdeachtige ooren, een cocker spaniel, hoewel geen rashond, kwam blaffend uit het huis. Zij bukte zich en streelde het dier en hij hield op met blaffen en sprong kwispelstaartend tegen haar op. Zij was blij, dat er een hond was.

In een voorkamer aan den linkerkant was één gordijn geheel neergelaten en het andere raam was open. Zonder twijfel lag hij daar.

De deur ging open, voordat zij behoefde te kloppen en een vrouw met grijs haar, gekleed in een zwart-en-witte japon, zeide: „Mevrouw Holt?”

Zij scheen zenuwachtig, eigenlijk verschrikt en Blossom zeide: „Ja, het was goed van u om mij te telefoneeren”.

„O, natuurlijk zou ik dat doen”, zeide zij, haar naar de kamer rechts begeleidende, een nette zitzkamer. Zij wees Blossom een stoel aan bij het raam, een schommelstoel en ging zelf in een rechten stoel met een kussen zitten. Blossom keek rond, blij, dat het huis zoo netjes was en gezellig. In een hoek stond een radiotoestel.

„Ik wist niet, wie hij was”, begon mevrouw Kennedy, verlangend om alles duidelijk te maken, „anders had ik het u wel eerder laten weten”.

„Dat kan ik begrijpen”, zeide Blossom.

„Hij vertelde ons, dat hij ergens ver weg woonde. Wij wisten niet, dat hij familie hier had”.

„Hoe kwam het, dat hij hier was?” vroeg Blossom.

„Dat weet ik ook niet. Hij kwam met de bus en stapte hier af — vroeg om een glas water. Hij zeide, dat hij het houten hekje zoo aardig vond en vroeg, of wij een kamer wilden verhuren. Wij hadden wel eens een kamer verhuurd. Hij vertelde ons, dat hij zich niet zoo wel gevoelde, maar meende niet, dat dat eenige last zou veroorzaken en hij zou betalen voor de moeite, die hij bezorgde. En dat deed hij ook. Het klinkt misschien grappig om een vreemdeling in huis te nemen, maar mijn man en ik, wij mochten zijn wijze van spreken. Mijn man zeide: „Ik denk, dat de oude heer betrouwbaar is!”

„Ja”, zeide Blossom, „hij was betrouwbaar”.

„Dat was hij, maar — hij stierf”, zeide zij.

„U kon dat niet helpen”, zeide Blossom.

„Ik ben blij, dat u ons geen schuld geeft. Wij wilden, dat hij een dokter zou nemen, maar hij lachte en zeide, dat hij het beter wist dan de dokter, hij zou zichzelf wel helpen. Mijn man is ook zoo, die wil ook nooit een dokter hebben en daarom vonden wij het niet vreemd, want wij wisten niet, hoe ziek hij was”.

„Natuurlijk niet”.

„Toen ik uitvond, wie hij was, was ik bang, dat wij de schuld zouden krijgen. Maar u ziet, wij wisten het niet”.

„Hoe hebt u uitgevonden, wie hij was?”

„Vanmorgen vertelde hij mij, dat hij een brief voor mij achterliet en daarin stond, wat ik precies moest doen. Hij vroeg mij om den brief niet te lezen, voordat hij op weg was — dat was hoe hij het uitdrukte en er was iets in hem, dat mij deed doen, wat hij vroeg, zonder het zelfs aan mijn man te zeggen”.

„Ja”, zeide Blossom en zij glimlachte zelfs, „ik kan mij dat wel begrijpen”.

„Ik ben blij, dat u dat kunt, want het kon schijnen, of ik er geen goed aan deed. Maar — er was iets in hem”.

„Ja. Heeft hij erg geleden?” vroeg zij, zich van mevrouw Kennedy afwendend en haar handen tesaam knijpend.

„Ik geloof het niet. Als het zoo was, dan hield hij dat voor zich. Pas gisteren zagen wij, dat hij er erg slecht aan toe was en mijn man sprak met hem over een dokter en hij zeide: Wacht een dag of twee en dan zullen wij, denk ik, geen dokter noodig hebben”. Mijn man zeide tot mij: „Als hij morgenochtend niet beter is, dan zal ik zelf maatregelen nemen en dokter Allen laten komen. Hij is in ons huis”, zeide mijn man, „en wij hebben onze verantwoordelijkheid”.

„Nu, vanmorgen konden wij zien, dat het erg slecht met hem was en wij haalden den dokter, die zeide, dat hij stervende was en dat er niets aan te doen viel”.

„Toen gaf de oude heer mij den brief, die alles regelde, zooals hij zeide. „Ik zal hem dadelijk lezen” zeide ik, maar hij zeide: „Ach, bewijs mij een vriendendienst en laat mij mijn zin hebben; het is het laatste, wat ik iemand zal vragen en het doet mij plezier te weten, dat mijn laatste verzoek wordt ingewilligd. Het is een goed voor teken”, zeide hij en, zoudt u het willen gelooven, hij glimlachte. Ik gaf hem dus zijn zin, hoewel ik verwonderd was over mijzelf, dat ik het deed. Ik denk, dat het zijn glimlach was,” voegde zij er nadenkend aan toe.

„Ik begrijp het”, zeide Blossom weer en mevrouw Kennedy zeide: „Dat is lief van u”.

„Het was kwart over twaalf, toen hij heenging — plotseling. Hij sliep en ik zag, dat het meer dan slaap was. Ik zag, dat hij niet meer ademde”.

„Toen nam ik den brief en ging naar deze kamer, denkende, dat het lang zou duren om hem te lezen. Het was zulk een dikke brief. Maar het was hoofdzakelijk voor u en hij vroeg

mij u dien onmiddellijk te zenden. Willie Saunders van hier-naast kon hem wegbrengen, zeide hij en ik moest hem een dollar geven van het geld, dat in de lade lag, een dollar, buiten den busrit. Hij mocht Willie om zijn sproeten, zeide hij”.

Blossom knikte, maar hield het hoofd gebogen, want nu kon zij haar tranen niet bedwingen.

„Toen, drie uur nadat de brief was weggebracht, moest ik u telefoneeren. Naar het schijnt, had hij alles uitgedacht”.

„Ja”, zeide Blossom en toen: „Ik zou hem graag willen zien”.

„Hij is nog niet — afgelegd. Toen ik uitvond, wie hij was — natuurlijk weet ik van uw vader en u en ik dacht, dat misschien de begrafenisondernemer, dien ik zou nemen, niet degen zou zijn, die u zoudt willen hebben”.

Zij volgde mevrouw Kennedy door de gang en deze hield de deur voor haar open.

„Ik zal alleen naar binnen gaan, alstublieft”, zeide Blossom.

Toen de deur gesloten was, ging zij naar het bed, een notenhouten ledikant.

Zij sloeg het laken weg, dat over het gelaat lag, keek een oogenblik met aandacht en dekte het weer toe, met een beschermend gebaar, want hij zou niet willen, dat zij lang keek. Hij had niet gezegd, dat hij leed, maar het was voorbestemd, dat hij lijden zou en hij had het alleen willen doormaken. Hij was vermagerd en veel ouder en hij zou in de herinnering willen blijven zooals hij was, toen zij samen spraken.

Zij had een aanvechting om bij het bed te knielen en God te vragen hem te zegenen, maar inplaats daarvan ging zij naar het raam en keek naar buiten als om voor hem te zien, wetende, dat zij in de toekomst vaak voor hem zou zien. Vanuit dit zijraam waren golvende velden te zien en koeien in de weide. Verderop waren mannen aan het oogsten van koren en over alles lag de nevel van den laten zomer. Een appel viel van een boom dichtbij en rolde langs de glooiing; een vogel daalde neer en pikte in den appel.

Zij ging naar mevrouw Kennedy terug. „Hij zal uit mijn huis begraven worden”, zeide zij.

HOOFDSTUK XXVIII

Toen Blossom zeide: „Hij zal uit mijn huis begraven worden”, zeide zij, wat voor haar een onvermijdelijk iets was, zeide het zonder vragen, zelfs zonder nadenken.

Nu wenschte zij, dat Lincoln hierin met haar zou zijn, om haar gevoel te deelen; zij wilde dat Lincoln en zij hierin tezamen zouden zijn, zooals zij nooit tevoren samen geweest waren.

Zij zond hem een telegram: „Je vader stierf hedenmiddag, Ik regel begrafenis uit ons huis, daar ik voel, dat jij dat zoo wenscht. Kom alsjeblieft thuis schat, ik heb je zoo nodig — Blossom”.

Zij verzond het via den uitgever en seinde ook aan Hugh Parker.

Nu moest zij het aan de Mater vertellen.

Toen zij thuis kwam, vond zij haar op de veranda, een boek over Griekenland lezende, dat Hugh Parker haar gezonden had.

„Hij is heen gegaan, Mater”, zeide zij. „Heengegaan voor goed”.

De Mater deed haar boek dicht en zette voorzichtig haar bril af.

„Ambrose?”

„Ja”.

„Je bedoelt —”

„Dat zijn zwerftochten over zijn, tenzij —”

„Je bedoelt —”

„Hij stierf vanmiddag”.

De Mater keek recht voor zich uit, voorzichtig haar bril vasthoudende.

„Hij was blij te gaan”, zeide Blossom. „Hij was — nogal moe”. En voor het eerst brak haar stem.

„Ik veronderstel dat hij het was”, zeide de Mater langzaam, zonder zich te bewegen, zonder vragen te stellen.

„Hij zal uit dit huis begraven worden”, zeide Blossom en toen wendde de Mater zich om en keek haar aan.

„Dat kun je niet doen”, zeide zij.

„U wenscht het, is het niet, Mater? U vindt het wel goed, hè, dat hij na al zijn omzwervingen een laatste uur in het huis van zijn zoon komt, dat ook uw huis is”.

„O, Blossom — jij goed, lief kind, ik wensch het wel, maar Lincoln? Het is Lincolns huis”.

„Ik heb Lincoln getelegrafeerd. Ik denk, dat hij thuis zal komen”.

Toen zij aan het diner zaten, ontving zij antwoord van Lincoln: „Vertrek onmiddellijk. Zend de auto naar Chicago, want ik kan geen goede aansluiting krijgen. Het is goed van je om dit te doen, Blossom, en ik zal je bijstaan. Houd moed, ik zal spoedig bij je zijn. Veel liefde van Lincoln”.

Zij zat erover na te denken, over het vreemde ervan, hoe de dood noodig was om dit tot stand te brengen en hoe de dood het doen kon. Wat was het, dat hij in zijn brief gezegd had? „Misschien zal het dan worden opgelost”. Hij had het voorzien en dat had zijn bereidwilligheid verhoogd.

Gesterkt door het telegram van Lincoln telefoneerde zij haar vader.

„Lincolns vader is vanmiddag gestorven”, zeide zij.

Haar vader zeide niets.

„Hij zal uit ons huis begraven worden”, zeide zij.

„Wat?!”

„Lincoln wil het. Hij is onderweg naar huis”.

Hij was te verwonderd om te protesteeren.

Maar hij herstelde zich en kwam haar dien avond opzoeken.

„Maar Blossom, ben je weer bezig de dingen zelf te regelen?”

„Neen, Lincoln wenscht dat zoo. U kunt met de dooden niet twisten, Vader, dat is niet behoorlijk”.

„Maar hij verdiende toch geen behoorlijke begrafenis”.

„Of hij het verdiende of niet, Lincoln wil hem die geven”.

„Denk eens aan al het gepraat, dat het zal veroorzaken”.

„Lang niet zooveel, als het anders zou geven”.

Haar vader dacht erover na en zeide eenigszins tot haar verwondering: „Misschien heeft Lincoln gelijk. Het is erg grootmoedig van hem”, voegde hij er bij en niet zonder gevoel.

„Ja”, zeide Blossom, „maar ik verwachtte het”.

„Wel, Blossom”, zeide hij met een korten lach, toen hij wegging, „je hebt je zin gehad, hè?”

„Niet precies op de manier, die ik wenschte”, zeide zij.

„Je ziet er vermoeid uit. Trek het je niet te veel aan. Wij zullen ervoor zorgen, dat het behoorlijk gebeurt”, zeide haar vader. „Ik zal Lincoln ter zijde staan”.

„Dank u, Vader. Ik — ik dacht wel, dat u dat doen zoudt”, en zij gaf een korten snik, onverwacht, als een hik en zij was blij, dat zij niet gelachen had.

„Kom, kom! Het is te veel voor je geweest. Ga maar gauw naar bed”.

Den volgenden avond wachtte zij op Lincoln, die ongeveer te middernacht moest komen en las weer het stuk in het avondblad over Ambrose Holt. Dit was het blad, waaraan hij vroeger redacteur geweest was. Er was een foto van hem als redacteur en zij keek er een langen tijd naar. Hij was niet veel veranderd, niet in die dingen, waarin zijn persoonlijkheid lag en hij geheel verschilde van andere mensen.

(Wordt vervolgd)

ONTVANGEN BOEKEN. Gebonden in linnen bandje ontvingen wij van de *Boskoopse Handelsdrukkerij* de Jubileumuitgave der Ver. Boom- en Plantenbeurs te Boskoop, nl. een *ROZENNAAMLIJST*, waarin alle vroegere lijsten verwerkt zijn (171 blz.) en waarin getracht is, alle variëteiten alfabetisch onder te brengen, met vermelding van soort, kleur, winner en jaar, waarop zij in den handel gebracht zijn. (Prijs f 5.—) *GA ZELF BIJEN HOUDEN*, Uitg. N.V. De Arbeiderspers te Amsterdam (132 blz. met 16 afb. naar foto's). Imker Reinhart vertelt over de bij en het bijhouden. Een handleiding voor den belangstellende en den aanstaanden bijhouder. Prijs f 1.75, geb. f 2.25.

De N.V. Uitgevers Mij. „Kosmos” alhier zond ons wederom een nieuw deel in haar reeks over bloemen en planten, nl. *DE VERZORGING VAN ONZEN TUIN*, handboek voor het kweken en verzorgen van bloemen, boomen, struiken, fruit en groenten, met vele afb. naar foto's, vele tusschentekst-afb. en enkele gekleurde platen, door J. F. Th. Dix.

Verschenen is een geïllustreerde Gids voor *De Vechtsreek* van Utrecht tot Muiden (84 blz. met afb. en kaartjes). Prijs f 0.60.

Van de Zwitsersche Verkeerscentrale te Zürich (die ook te Amsterdam vertegenwoordigd is), ontvingen wij een brochure: „Wichtige Mitteilungen an die Automobilisten und Motorradfahrer”, geldig van 1 Mei 1932 tot 30 April 1933, welke brochure gratis verkrijgbaar is.

Ten bate van de Vereniging „Nationale Dierenzorg” en tegen een entree van f 1.25 (thee inbegrepen) heeft gravin van Bylandt het aan den Wassenaarschen weg nr. 66 (tegenover het Rosarium) te 's-Gravenhage gelegen buiten Arendsdorp en Oostduin ter bezichtiging opengesteld op den 1 en 3 en Zaterdag der maand t.e.m. October, tusschen 2 en 4 uur. Ingang hek Arendsdorp. Te 2.30 gelegenheid tot bezichtigen der kassen, te 2.30 en 4 u. tot maken van groote wandeling onder deskundig geleide. Gelegenheid tot maken van kleine wandelingen op eigen gelegenheid of tot bridge-spelen in de open lucht of binnen. De Ver. „Nationale Dierenzorg” heeft ten doel het stichten van een dierentehuis en hospitaal voor den Haag en Leiden.



Foto C. J. Steenbergh

IN DE HAVEN VAN VEERE

WALCHEREN - ZEELANDS TUIN

DOOR HENRI DRONKERS, BURGEMEESTER VAN VEERE, EN DR. SIBOLD S. SMEDING, TE MIDDELBURG

VELEN trekken bij de geografische scheidingslijn, door den Moerdijk gevormd, ook een staatkundig streepje. Benoorden den Moerdijk het bevoorrechte Holland, bezuiden dit water 't armoedige, misdeelde restje. ☞ 't Moge zijn, dat de bezuiden-Moerdijkers eens redenen hadden om zich achtergesteld te gevoelen— in groote trekken is die tijd nu toch zeker voorbij. Maar dat neemt niet weg, dat de Hollander, en dus a fortiori de Gelderlander, Overijselaar, Drent, Groninger en Fries, nog veel te weinig kennis uit eigen aanschouwing hebben van de zuidelijker gedeelten van ons vaderland. Dit geldt, Zuid-Limburg uitgezonderd misschien, van Brabant, dit geldt nog meer van Zeeland. ☞ Men zal ons vragen: wat hebben wij met en in Zeeland te maken? ☞ Ons antwoord moet luiden: Zeeland is een van de eigen-aardigste en, mede daardoor, van de meest bezienswaardigste, provincies van ons vaderland. En, indien de welwillende lezer bereid mocht zijn, deze — overigens gemakkelijk door een demonstratio ad oculos te bewijzen — stelling als axioma te aanvaarden, dan moet het gestelde dubbel gelden voor het eiland Walcheren, dat reeds lang als Zeelands tuin te boek staat, ja, vermaard is! ☞ De Zeeuw die van Rotterdam, Utrecht of Den Bosch zich naar zijn geboortegrond spoedt, begint zich pas op z'n gemak te gevoelen wanneer voorbij Woensdrecht de eerste groen-witte luikjes aan z'n oogen voorbijschieten, en, zoo hij van Walcheren geboortig mocht zijn, dan zal hij pas na de slikken van den Sloedam, met rechts van hem over den dijk het markante silhouet van Veere aan den gezichtseinder, zich recht thuis gaan gevoelen! ☞ Walcheren is een merkwaardig eiland en het is geen plaatselijk of eilandelijk chauvinisme, wanneer we zeggen dat het op velerlei gebied bijzonderheden bezit, die men elders niet aantreft; in zijn geheel als combinatie

van oud steden-schoon, badplaatsen van onderscheiden aard, volop-levend gebied van typische inheemsche kleederdrachten, welvarende dorpen, fraaie bosschen en buitenplaatsen, zoo beschouwd is Walcheren zonder den minsten twijfel niet te evenaren. ☞ Hoofdstad van Zeeland, centrum van Walcheren, voorlaatste station aan „de” Zeeuwsche spoorlijn, is Middelburg. Centrum van Middelburg, zoo bekend in heel de wereld, dat het welhaast overbodig mag heeten er op te wijzen, is het schoone Raadhuis met zijn klokketoren¹⁾. 't Is (voor wie het nog niet wist) een gothisch bouwwerk uit het begin der XVIe eeuw en in zijn rijk-bewerkten voor-gevel van Bentheimer steen prijken 25 groote beelden van de graven van Holland en Zeeland. In den topgevel staat nog een beeld van Koningin Wilhelmina met Prinses Juliana, dat in 1910 daar werd geplaatst. ☞ De Raadhuis-toren is 55 m hoog; hij heeft als windwijzer een zeeridder. Het wijzerbord is met vier vergulde beeldjes, twee ridders te voet en twee ruiters versierd, die bij het slaan van 't halve en het heele uur elkander aanvallen. ☞ Beneden in het Raadhuis vindt men de voormalige oude vierschaar; en boven is een hoogst interessante verzameling oudheden, munten, penningen, schilderijen enz. te bezichtigen. ☞ De Raadzaal is met eikenhout beschoten en met rood fluweel behangen; de vergaderplaats der huidige hoofdstedelijke vroedschap maakt zoo, met enkele oude schilderijen aan den wand, een deftigen indruk. ☞ Van het Zeeuwsche geslacht der Evertsen zijn verschillende afbeeldingen aanwezig; het stads-archief bevat een groote hoeveelheid belangwekkende stukken en charters. ☞ Middelburg is rijk aan mooie gevels, wel zeer in het bijzonder valt op „Het Huis in de Steenrotse” eigendom

1) Zoo juist verscheen de lang verbeide geschiedenis van den bouw van dit Raadhuis, van de hand van Middelburgs stads-archivaris W. S. Unger.



Foto C. J. Steenberg

VERGADERZAAL VAN DE STATEN VAN ZEELAND IN DE ABDIJ TE MIDDELBURG

van de Vereeniging „Hendrick de Keyser” te Amsterdam. ☒ In 1590 in den renaissance-stijl gebouwd door den Antwerpschen steenhouwer Andries de Valckenaere, diende het dezen tot woonhuis zoowel als tot werkplaats ter uitoefening van zijn steenhoudersbedrijf. ☒ Het meest belangrijke in den voor-gevel zijn wel 8 beeldhouwde basreliefs met bijbelsche voorstellingen betreffende het verblijf in, en den uittocht der Israëlieten, uit Egypte in de dagen van Mozes. ☒ Eenige jaren geleden is het huis uitwendig nagenoeg geheel in den oorspronkelijken toestand teruggebracht; ook inwendig ziet het er nu zoo uit als in de dagen van weleer. ☒ De beneden-vertrekken zijn met gevoel voor stijl en kennis van zaken aangekleed met antieke renaissance en gothische meubelen, en doordat het huis aldus bewoond wordt, heerscht er geen museumsfeer. Ondanks deze bewoning, is het tegen een matige vergoeding voor een ieder te bezichtigen. ☒ Bijzonder indrukwekkend zijn de trotsche Abdij-gebouwen. In 1256 werden deze met groote weelde opgetrokken en ingericht. Thans zijn er ondergebracht het Rijksarchief en de bureaux der Provinciale Griffie van Zeeland. ☒ Een der mooiste zalen in dit gebouwencomplex is wel de Statenzaal, waar de Provinciale Staten van Zeeland vergaderen. De wanden zijn er behangen met gobelins, op het einde der 16e eeuw gemaakt in de Middelburgsche tapijtfabriek van Jan de Maeght, die verschillende zeegevechten tusschen de Zeeuwsche en Spaansche Vloten voorstellen. ☒ Walcheren wordt geheel doorsneden door een scheepvaartkanaal, van Vlissingen tot Veere. ☒ Beide steden behoorden destijds tot de belangrijkste plaatsen van Walcheren, en alhoewel Veere aan importantie in den loop der eeuwen heel wat heeft ingeboet, thans is het, uit een ander oogpunt, een bezoek nog meer dan waard. Door de restauratieplannen voor zijn Raadhuis verkreeg Veere den laatsten tijd meer en meer die bekendheid en belangstelling in Nederland, waarop het aanspraak mag maken, en buiten onze landsgrenzen, met name in Amerika en Engeland, was de interesse altijd zeer levendig. ☒ Veere moet reeds in 1234 hebben bestaan; de Ridder Hendrik van Borssele werd reeds in dat jaar

„Heer van Vere”, genaamd. Er zou heel wat te vertellen zijn van den voorspoed van Veere, beschermd, bestuurd en vooruitgebracht door machtige Heeren, wier eigendom het was, ook van dagen van onrust en gevaar, hoe Veere den Borselschen stam, waaraan het zijn bestaan en welvaart te danken had, zag verdwijnen; hoe de stad onder de voornaamste koopsteden van Nederland een plaats werd gegund, hoe zij vooraan stond onder de steden, waaraan ons tegenwoordige Nederland zijn eerste aanzien heeft te danken. En er is ook een tijd geweest, dat Veere niet bestond, eeuwen dat het voortdurend in opkomst was . . . en dan is er het heden, waarin Veere gerangschikt wordt onder de „doode” steden . . . ☒ Men kan aldus zeggen van Veere, wat men wil, maar men kan nimmer zeggen, dat Veere niet mooi is. Wanneer Veere zich koestert in de voorjaarszon en overal de eerste lenteboden zichtbaar worden, de boomen langs de Kade en het plantsoen op de Markt met een teeder groen zijn getooid, het nieuwe leven in de oude stad ontwaakt en ijle teere luchten zich welven boven de oude huizen, de majestueuze kerk, den ranken stadhuistoren, dan is Veere mooi. ☒ Wanneer de stad geblakerd wordt in de heete zomerzon, donkerbruine zeilen de haven binnenglijden en helder-blauwe luchten de eeuwenoude monumentale gebouwen overspannen, dan is Veere mooi. ☒ Wanneer de ruwe najaarsstormen loeien, donkere wolken jagen over Veere en tegen loodgrijze luchten ij oprijst de stadhuistoren, de blauwgrijze massa van de groote kerk zich tegen 't zwerk afteekent, ook dan is Veere mooi. ☒ Wanneer in den winter alles is bedekt met een witte sneeuw-wade, op straat haast geen leven te bespeuren is en de blanke stilte hoorbaar wordt, ook dan is Veere mooi . . . ☒ Het grootsche verleden van Veere spreekt thans alleen nog uit zijn monumenten en wel in het bijzonder uit het Raadhuis, dat dateert van het jaar 1470. ☒ Dit schoone gebouw verkeert evenwel in zoodanigen staat van verval, dat diep ingrijpende restauratie geen langer uitstel gedoogde. ☒ Dank zij de medewerking van Rijk en Provincie is eenige maanden geleden met dit herstel een aanvang gemaakt. (Slot volgt)

Een Christelijk feest met een Heidensch tintje

DOOR VILMA DE HETTYEY

ZOO gij, lezer uit het kille Noorden, betwijfelt of er nog poëzie bestaat in deze eeuw van nuchterheid en materialisme, neem dan eens een kijkje op 24 en 25 Mei te Saintes-Maries-de-la-Mer, — klein visschers-plaatsje in de nabijheid van Arles, aan de kust van de Middellandsche Zee — en ge zult bekoord worden door het romantische schouwspel, dat zich daar voor uwe oogen afspeelt. Op die data vindt ge er honderden pelgrims verzameld, geloovigen uit de heele Provence, die in het oude kerkje hun gebeden komen doen en hun kaarsje komen branden voor hun drie beschermheiligen: de Maagd Maria, Maria Jacoba en Maria Salomé. ☞ Wat aan deze religieuze bijeenkomst een typisch eigen karakter geeft, is de groote schare Zigeuners, die volgens eeuwenoude traditie, jaar-in-jaar-uit aan de feestelijkheden deelneemt. Hun schutsvrouwe is Sara, en om deze Heilige te Saintes-Maries-de-la-Mer eer te bewijzen, leggen zij tochten van dagen, soms van weken in hun woonwagens af. Bij deze gelegenheid wordt tevens hun jaarlijksche „algemeene vergadering” gehouden, waarop na een zekeren tijd een nieuwe koningin of koning wordt gekozen. Tegenwoordig zijn het meestal Zigeuners uit het Zuiden van Frankrijk — paardenhandelaars uit den omtrek van Nîmes en Avignon — die er komen, maar vóór den oorlog verschenen er ook vele uit andere landen, zooals Duitschland, Spanje en Italië. En evenals de overige bedevaartgangers brengt ook een deel van hen den nacht van 24 op 25 Mei biddende door in het kerkje, waar de heiligen begraven zijn. ☞ Onwillekeurig vraagt men zich af, hoe het mogelijk is, dat deze eeuwige zwervers, die zich aan geen plaats ter wereld kunnen hechten en die zelfs „au fond” geen Christenen zijn, ertoe zijn gekomen zich te taak te stellen ééns per jaar uit de vier windstreken zich te verzamelen in een christelijke plaats als Saintes-Maries-de-la-Mer, en daar te knielen voor het graf van een Roomsche heilige. Is het soms de oude legende, aan Saintes-Maries-de-la-Mer verbonden, die hun poëtischen aard heeft bekoord? ☞ Omstreeks het jaar 60 van onze jaartelling, werden Maria Jacoba en Maria Salomé, met enkele andere aanhangsters en volgelingen van onzen Heer Jezus, door de inwoners van Jaffa, vervolgers van de nieuwe, christelijke leer, in een schuit, zonder riemen en zonder zeil, aan de golven der zee prijs gegeven. ☞ Sara, de trouwe dienstmaagd van de twee Maria's

zag het vaartuig zich van de kust verwijderen. Zij wilde haar geliefdemeesteressen volgen en liep ze na, het water in.... Toen Maria Jacoba dit ontwaarde spreidde zij haar sluier over de baren uit en zie, deze vormde als 't ware een brug, waarover Sara het heilige ge-



BOUWPENNING
(Voorzijde) geslagen met
het oog op de restauratie
van Veere's stadhuys



WALCHEREN — ZEELANDS TUIN. STADHUIS TE VEERE

zelschap kon bereiken. ☞ De Heer was den geloovigen genadig. Hij zond een van zijn engelen uit, die het bootje leidde tot aan de kust van de tegenwoordige Camargue, in Provence. Daar werd voet aan wal gezet en ter eere van God en de Moedermaagd een altaar opgericht.

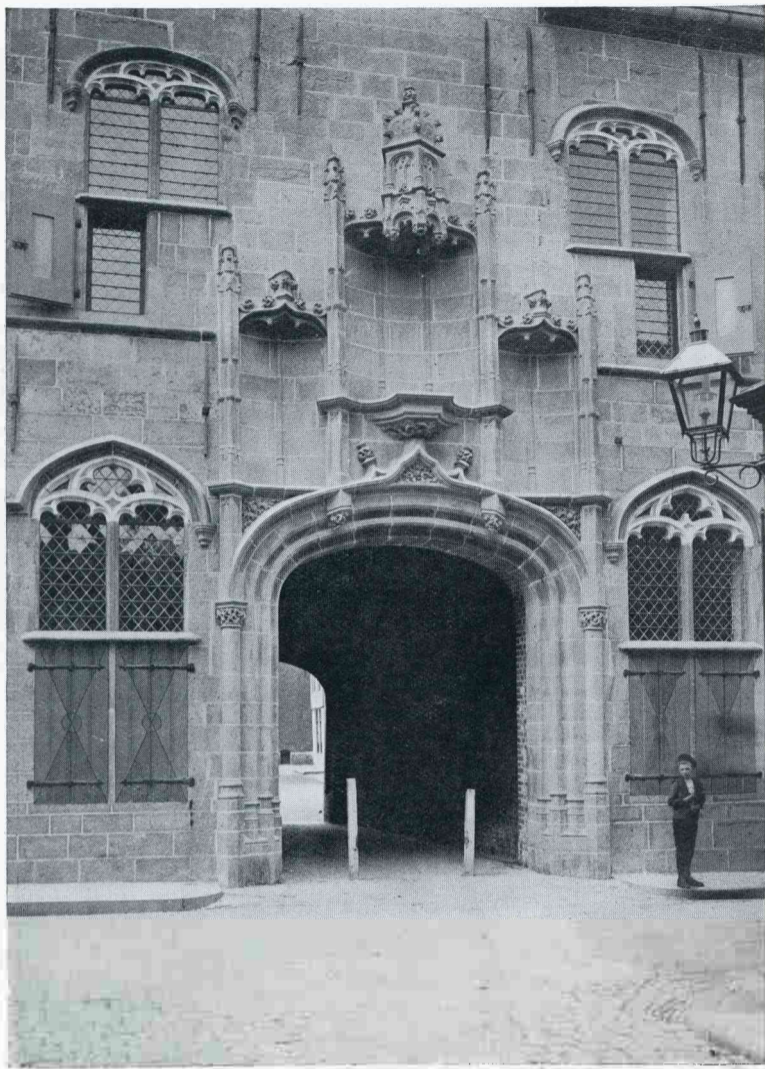
Terwijl de overige geredden zich verspreidden om de nieuwe leer te verkondigen vestigden Maria Jacoba en Maria Salomé zich met haar gediensstige, Sara, op de plaats, die later naar haar is genoemd. Zij leidden er een vroom leven, vol wonderlijke daden, en bekeerden tal van heidenen, die als nomaden het land doorkruisten. Als teken dat haar verblijf op dien bodem Hem aangenaam was, heeft Onze Lieve Heer er een genezing brengende bron doen ontstaan. ☞ Zoo zijn de Maagd Maria, Maria Jacoba en Maria Salomé de patronessen van deze landstreek geworden, en aan het graf van de twee laatsten zijn vele wonderen geschied. ☞ Aldus de legende. Een feit is, dat dit gewijde oord vroeger „Ratis” ofwel „La Barque”, d.i. de schuit, heette, en dat de drie Maria's aldaar sinds eeuwen algemeen worden vereerd. En omdat Sara van Egyptische afkomst zou zijn, wordt zij door de Zigeuners, die destijds beweerden óók uit Egypte te komen, ook nu nog op de hun eigen wijze gehuldigd. ☞ Het oudste document, dat gewag maakt van een cultus der drie Maria's in de Camargue, dateert uit de XIIIe eeuw. Toen was het tegen-

woordige kerkje al drie- tot vierhonderd jaren oud, en als versterkt gebouw bood het aan de bevolking uit den omtrek een vaste schuilplaats bij de herhaalde invallen van Saraceensche zeeroovers. De bedevaart en de daaraan verbonden ceremoniën verkregen echter eerst haar vollen omvang, nadat in 1448 op bevel van koning René, uit het huis Anjou, de stoffelijke resten van de twee Maria's, die in de kerk begraven lagen, te voorschijn waren gebracht. Thans wordt ieder jaar op 24 Mei de reliquieënkast aan de geestdriftige pelgrims getoond. ☞ Na een eindeloozen nacht, die door de geloovigen in de stampvolle kerk, bij het licht van honderden brandende kaarsjes, biddende, lofliederen zingende en door sommigen, in een hoekje gekropen, slapende werd doorgebracht, verzamelt men zich in den morgen van 25 Mei voor de processie, die het hoogtepunt van den pelgrimstocht vormt. Onder het plechtig gelui der klokken zet de stoet zich in beweging. Voorop gaat de geestelijkheid, gevolgd door de menigte geloovigen en pelgrims. Een dichte menschenstroom, die langzaam wiegende van de kerk naar de zee voortschuift. Zes Zigeuners, in witte tunica's gehuld, dragen op hun schouders de rijk met bloemen versierde heilige schuit, waarop zich de hel gekleurde, houten, staande beelden der twee Maria's bevinden. Deze schuit, die als het ware op den menschenstroom vaart, bezit de wonderlijke kracht de golven van de zee te kunnen bedwingen. ☞ Aan de kust is het zwart van toeschouwers. Jongelieden, kinderen en fotografen staan met opgestroopte kleeren tot de knieën in het water. Opeens weerklinkt een algemeene jubelkreet. Een twaalftal fiere rui-



BOUWPENNING
Keertzijde

de gereedliggende visscherschuit „Sainte Marie”, waarin de geestelijk-



WALCHEREN — ZEELANDS TUIN. ABDIJPOORT IN DE ST. PIETERSTRAAT TE MIDDELBURG

heid zal plaatsnemen. Dan komen de Zigeuners met de heilige schuit, die zij in hun overmoedige stemming zoo ver mogelijk de zee indragen. Tenslotte verschijnt de bisschop met bisschoppelijken mijter en bisschoppelijken staf. Hij betreedt de visschersschuit en zegent vandaar in staande houding met den zilveren arm, die als reliquie de onderarmen van Maria Jacoba en Maria Salomé bevat, in drie richtingen de zee. ☼ Door deze benedictie zijn de visschers, dank zij de tusschenkomst van de heilige Maria's, patronessen en beschermsters van den zeeman, op hun tochten beschermd. ☼ Onder het gestadige ruischen van de zee wordt nu plechtig het oude gewijde gezang ingezet: „O, belles saintes, souveraines de la plaine d'amertume, vous comblez, quand il vous plaît, de poissons nos filets! Mais, ô blanches fleurs de nos landes salées, à la foule pécheresse qui se lamente à votre porte, si c'est la paix qu'il faut, de paix emplissez-la". ☼ Dan klinkt uit aller mond jubelend de roep „Vivent les saintes-Marie!" Jong en oud bestormt de heilige schuit: ieder wil als herinnering een bloem van de versiering afrukken. Robuuste Zigeunerkerels, met fonkelende oogen en lachenden mond, verdringen elkander om een zoen te drukken op de wang van een der Maria-beelden. Zigeunermoeders, in lompen gehuld, tillen haar kinderen omhoog om hen de hand te laten kussen van Maria Jacoba of Maria Salomé. En als de stoet terugtrekt en met de heilige schuit langs het Zigeunerskamp komt, zullen schoone „Heidinetjes" van haar woonwagens, volgens oud gebruik, sierlijk een olijftak zwaaien. ☼ Op welk tijdstip de Zigeuners voor het eerst hebben deelgenomen aan den cultus der drie Maria's, is moeilijk met zekerheid vast te stellen. Vermoedelijk hebben zij, die als eersten geregeld naar de Carmargue kwamen, zich uit pure nieuwsgierigheid aangesloten bij de pelgrims die op weg waren naar Saintes-Maries-de-la-Mer. En men weet met welk gemak de Zigeuners, — of Caraque's, zooals men hen in het Zuiden van Frankrijk noemt — zich aanpassen aan de religieuze gebruiken van anderen. ☼ Tijdens de binnenlandsche onlusten der Revolutie geraakten de pelgrimstochten in het vergeetboek; Franschen en Zigeuners verloren elk religieus contact. Toen eindelijk, in de XIXde eeuw, de rust in het land was hersteld en de kerkelijke feestelijkheden met volle geest-

drift werden hervat, bleek temeer het verschil in de godsdienstige uitingen der twee volken. Ongetwijfeld waren de Zigeuners in hun hart heidenen gebleven, waardoor zij de ware geloovigen van zich vervreemdden. Omringd door een hun onwelwillend gezinde bevolking, waren zij wel genoopt zich te vereenigen, om elkander onderling te kunnen steunen en beschermen. Men stond hun de crypt af. Deze sombere, laaggewelfde plaats onder de kerk vond men goed genoeg voor die z.g. Christenen, die toch in stilte het vuur en het water bleven aanbidden. Alleen één voorwerp in de crypt was heilig: de reliquie van de nederige Sara. ☼ Langen tijd bezaten uitsluitend de Zigeuners het recht zich tijdens de feestdagen in de crypt op te houden; aan geen ander stonden zij toe er binnen te gaan. En omdat onder de Zigeuners de herinnering aan oude Oostersche zeden was blijven voortbestaan, is het niet onmogelijk, dat hun geest, zoo rijk aan fantasie, de oude religieuze gebruiken in gewijzigden vorm heeft doen herleven. Een feit is, dat in die donkere crypt mettertijd een nieuwe cultus is ontstaan, die steeds eenigszins is blijven afwijken van dien der ware Christenen, die naar Saintes-Maries hun bedevaart komen doen. ☼ Het is nog niet zoo lang geleden, dat Sara het middelpunt vormde van de religieuze plechtigheden der Zigeuners die jaarlijks naar de Carmargue komen. Welke onzichtbare hand heeft hen aan haar verbonden? Is het de reliquie uit de crypt, die in hun romantischen geest de gedachte aan een verwantschap heeft wakker geroepen? Of moet men geloof hechten aan de hypothese van markies de Baroncelli, volgens welke Maria Jacoba en Maria Salomé na haar landing temidden van een Zigeunerskampterechtheid zijn gekomen, waarvan zij de leden bekeerden, en onder wie zij leefden en bediend werden door een Zigeunerin, die den naam Sara droeg? ☼ Hoe het ook zij, de afkomst van Sara blijft voor ons een raadsel. Maar haar beeld staat nog steeds in de crypt, waar een deel van de Zigeuners, die op 24 Mei naar Saintes-Maries-de-la-Mer komen, ook nu nog den nacht doorbrengt. ☼ De oorsprong van den christelijken cultus te Saintes-Maries, is op zichzelf reeds in mysterie gehuld. Tegenwoordig neemt men aan, dat de kerk de plaats inneemt van een ouden heidenschen tempel, waarvan de overblijfselen, die van Romeinschen stijl getuigen, ge-

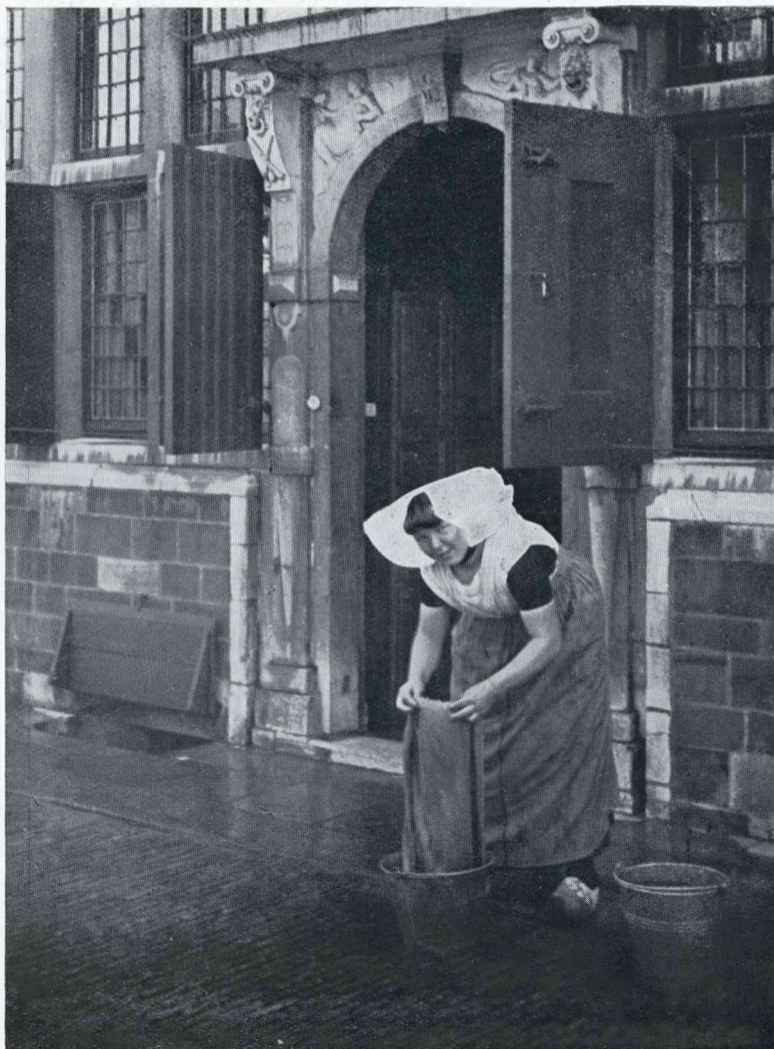
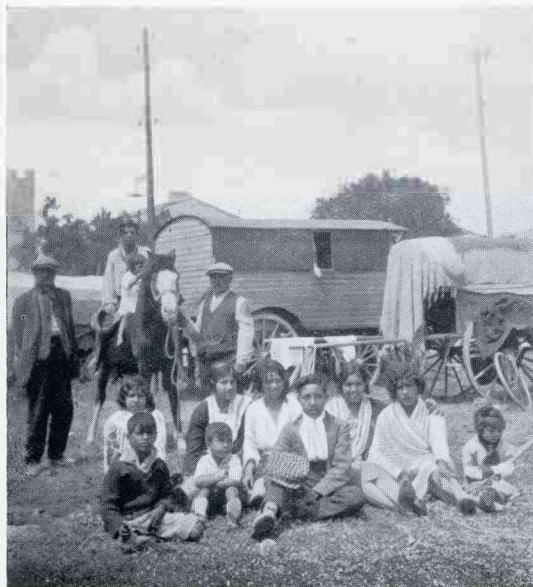


Foto Tobier

VOOR „HET HUIS IN DE STEENROTS" TE MIDDELBURG

vonden zijn. Aan welke godheid was die tempel gewijd? De cultus van de heilige Maria's — zoo merkt Berge in zijn artikel dienaangaande in de „Revue de l'histoire des Religions” op — herinnert ons aan de vereering van de Egyptische goden, zooals die aan het einde van het Romeinsche heidendom verspreid was aan de kust van de Middellandsche Zee en in 't bijzonder in de omgeving van Arles en Nîmes, — terwijl de zegening van de zee voornamelijk doet denken aan de religie verbonden aan de Egyptische godin Isis. De aanhangers van Isis brachten, wanneer zij lichamelijke pijnen leden, den nacht in den tempel door, waar de godin hun in hun droom verscheen en hen van hun lijden verlost. Op dezelfde wijze zijn zieke pelgrims te Saintes-Maries-de-la-Mer door de heilige Maria's genezen. De vereering van Isis was meestal verbonden aan die van een of andere bron. Ook te Saintes-Maries vinden wij een heilige bron. Maar het voornaamste: Isis was de patronesse van de zeevaarders, die hun bootjes bij voorkeur haar naam gaven, omdat zij hen dan beschermde tegen schipbreuk en ongeluk. Ditzelfde wordt ook van de heilige Maria's verwacht. Op oude penningen van Aziatische steden is Isis, staande op een galei, afgebeeld, met een wapperenden sluier in de hand. In dezelfde houding zijn de twee Maria's in haar schuit op de medailles der Christenen voorgesteld. Laat ik nu iets mogen vertellen van de Zigeuners, zooals ik hen te Saintes-Maries heb aangetroffen. Op het grasveld, tusschen de kerk en de zee, kampeerden zij: naar schatting een kleine driehonderd man. Voor het grootste deel waren zij in hun woonwagens gekomen; de overigen maakten reeds gebruik van den trein. Want ook de Zigeuner gaat in zekeren zin mee met den modernen tijd. Bewijst dit niet ook het Fordje, dat ik op het grasveld zag staan en dat — naar men mij verzekerde — dient deed om een woonwagen voort te trekken, in de plaats van 'n paard? Nauwelijks had ik mij op het domein der Zigeuners gewaagd, of jong en oud stormde op mij af. Kinderen met bloote voeten en smoezelige snuitjes staken hun hand bedelend naar mij uit om geld; vrouwen en meisjes verdrongen elkander om mij uit de kaart de toekomst te voorspellen, — terwijl mannen, met een half uitgedoofde cigaret op de lippen geplakt, de handen lui in den zak, nieuwsgierig naar mij stonden te kijken. Ik voelde mij als een prooi, vastgehouden door al die vragende, eischende en begeerige blikken. Tot ik hun in hun eigen taal toeriep: „latscho diwes” (goeden dag). Dit woord werkte als een tooverslag. Meteen was ik in hun achtting gestegen. Als een loopend vuur deed het nieuws de ronde dat ik Zigeunertaal sprak. Daarmee had ik hun hart gewonnen. Doordat ik toonde hun taal machtig te zijn, zagen zij in mij niet langer een vreemde. En zoo was ik meteen verzekerd tegen een nieuwen aanslag op mijn por-

temonnaie. Alleen met één verzoek hebben zij het mij nog lastig gemaakt. Zij baden en smeekten mij n.l. om voor hen . . . te dansen! Met de grootste gastvrijheid werd ik door het kamp rondgeleid. Overal een gezellige rommel en wanorde. De woonwagens stonden kris-kras over het veld verspreid. Sommige zagen er vrij netjes uit, in andere was het een huishouden van Jan Steen. Bij enkele was onder den wagen een soort van hangmat of houten bak bevestigd, die bij overtalrijke families 's nachts als slaapplaats dienst deed. Hier een paard aan een wagen gebonden, die het gras om zich



Foto's V. de Hellyey

EEN ZIGEUNERFAMILIE TE SAINTES-MARIES-DE-LA-MER

heen al lang had afgegraasd, daar een haan, met een touw aan zijn poot, bevestigd aan een achterwiel. Een gramfoon ernaast, die nu en dan werd afgedraaid. Wij liepen langs kapotte stoelen, verroeste pannen, deksels, kannen en ander huisraad; langs half naakte, gebruide kleuters, kruipend over den grond; langs Zigeuner-meisjes met zwarte krullen, die lui in een kringetje zaten; langs moeders met een kind aan de borst, die hurkend naast een ijzeren kacheltje in een pot roerden . . . Vergeefs zocht ik bij deze Zigeuners naar een typische klederdracht, naar nauw aansluitende, fluweelen vesten, naar koket uitstaande zijden rokken. Slechts een enkele kanariegele of felroode blouse of een lichte sjawl, nonchalant om den hals geknoopt, gaven nog blijk van hun voorliefde voor sprekende kleuren. Uit een der woonwagens werd ik met een sierlijk handgebaar gegroet; het was de vroegere chef; die in een rood-



INGESPREK MET DEN BROER DER KAMP-„KONINGIN”

flanellen buis, op een stapel kussens, lui op zijn bed uitgestrekt zijn pijpje rookte. Toen bracht men mij naar de „koningin”, die tot die waardigheid was gekozen omdat zij de schoonste en verstandigste vrouw van het heele kamp was. Ik schatte haar ouder dan haar leeftijd: drie-en-twintig jaar. Zij boeide mij door haar groote, pikzwarte oogen, haar ernstigen, onderzoekenden blik en het sarcastische lachje om haar wilskrachtigen mond. In tegenstelling met de andere Zigeuner-vrouwen, die graag voor een geldstuk een kiek van zich laten maken, was zij slechts met moeite ertoe te bewegen voor de lens te poseeren. Men vertelde mij, dat zij vóór het vertrek uit Saintes-Maries een toespraak zou houden, een woord van afscheid en aanmoediging, om het volgend jaar weer voltallig te verschijnen. De Zigeuners mogen niet langer dan acht-en-veertig uur blijven. Zoodra de feestelijkheden voorbij zijn, trekken zij weer heen. Tenslotte was de avond gevallen en verliet ik het kamp met een groot bouquet wassen rozen, die mij door den broer van de koningin ter herinnering was aangeboden. En bij het weggaan dacht ik met weemoed: hoelang nog zullen de Zigeuners jaarlijks naar Saintes-Maries-de-la-Mer komen? Hoelang nog zal dit volkje, zoo rijk aan poëzie, iets weten te bewaren van zijn oude tradities, zijn eigenaardigheden, zijn karakteristiek?

VAN KORAAALRIFFEN EN HUN BOUWERS

DOOR DR. H. ENGEL. (Slot)

IN welken vorm de geheele kolonie tenslotte uitgroeit hangt in de eerste plaats van de soort en in de tweede plaats van de standplaats af. Allereerst groeit een kolonie naar het licht, vooral met het oog op zijn algen, die als alle groene planten licht noodig hebben om te kunnen leven. Dan zoekt

de kolonie een zoo groot mogelijk oppervlak te bieden aan de ter plaatse meest voorkomende waterstrooming, waardoor de hoeveelheid opgevangen voedsel zoo groot mogelijk is. Korsten, pannekoeken en knollen vormen zich in ondieper kustwater, fijn vertakte struiken in het stilstaand water tusschen

kust en rif, lange weinig vertakte stronken in dieper water. Is het water helder, dan zijn de opstaande randen der huisjes laag in vergelijking met die bij de vormen in troebeler water, waar de kans op slibafzetting grooter is. Doodelijk werkt teveel slib. Maar ook schimmels en sommige algen belagen het leven der kolonie, terwijl de vele in het rif borende dieren, van sponzen af tot wormen en mosselen toe, langzaam maar zeker den ondergang van het geheele bouwwerk voorbereiden, het in gruis doen uiteenvallen, waarna weer andere organismen en de invloeden van water en atmosfeer het gruis tot het fijne witte koraalzand maken, dat de holten tusschen de riffen opvult en er in den loop der eeuwen een massief gesteente van maakt. Want koraalriffen vormen een belangrijk deel van zekere aardlagen en wijzen er altijd met zekerheid op, dat ter plaatse, waar de groei en afzetting in de verloopende tijden plaats vond, een tropisch klimaat heeft geheerscht. ☼ Maar ook nog andere invloeden kunnen den vorm der kolonie bepalen en er allerlei builen, woekeringen en gallen op veroorzaken. Dit zijn de kokerwormen, die hun leven beginnen op de kolonie, maar tenslotte, overgroeit, er in leven, en die door de beweging van hun veervormige tentakels zorgen, dat tenminste hun mondopening niet overwoekerd wordt. Kleine

kreeftjes laten zich ook geheel door koraal omgroeien, door de beweging hunner pootjes zorgend, dat een nauwe spleet vrij blijft, waardoor ook zij zich een deel van het door de zee-stroomingen aangevoerde voedsel kunnen toeëigenen. ☼ Is dus de gestalte van een bepaalde soort onder allerlei omstandigheden verschillend, ook de kleur vormt tot het vaststellen van den naam van het dier geen betrouwbaar kenmerk. Vaak vindt men van één soort bruine, gele, paarse, roode exemplaren bijeen, soms zijn van één kolonie de bovenste dieren helgroen, de middelste bruin en de onderste kleurloos. Er zijn minder soorten, dan men vroeger op grond van den kleurenrijkdom en van de zoo verschillende gestalten der kolonies meende. ☼ Waar vindt men nu de koraalriffen? Langs de tropische kusten, waar men er drie vormen van kan onderscheiden. In de eerste plaats de gewone kustriffen, die direct aan de zeekust groeien en deze als een franje omgeven. Dan als de zoogenaamde barrière-riffen, die op grooteren of kleineren afstand van de kust deze regelmatig vergezellen, zoodanig,

dat er steeds een strook water (de lagune) tusschen rif en kust overblijft. ☼ Ten derde heeft men dan nog de atollen of koraaleilanden, die slechts uit een koraalrif bestaan, meestal onregelmatig ring- of halvemaa-vormig, een kleinere of soms zeer groote lagune omsluitend. Het rif zelf is hier of één geheel of een serie van kleinere eilandjes. ☼ Hoe ontstaan die eigenaardige barrière-riffen en die atollen? Dit is een vraag, die den zoölogen al heel wat hoofdbrekens heeft bezorgd. Een gewoon kustrif is een begrijpelijk iets. Het is ook begrijpelijk, dat slechts het buitenste gedeelte van zoo'n kust-rif leeft, gelijk gezegd: de polypjes verlangen versch water met veel voedsel. Maar hoe komt het, dat er een strook water, dat de lagune tusschen dien koralenrand en de kust ontstaat? Hoe komt het dat er geen eiland in een atol ligt, waaromheen het rif gegroeid is? ☼ De eerste theorie hierover schrijft men toe aan den bekenden bioloog en dichter Adelbert von Chamisso,

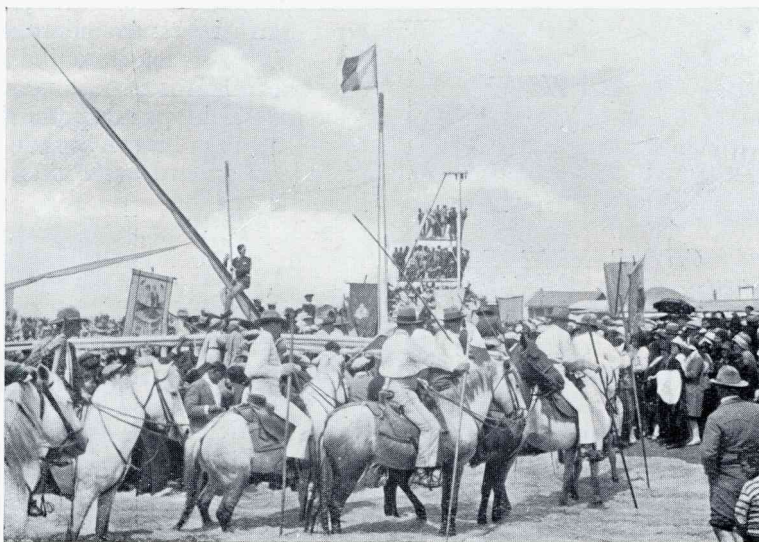
van wien men gewoonlijk slechts de gedichten en „Peter Schlemihls wundersame Geschichte” kent, van wien men echter niet weet, dat hij deelnam aan een der eerste van die groote reeks natuurwetenschappelijke expedities, die den grondslag vormden voor de groote uitbreiding, onzer natuurhistorische kennis sinds het begin der vorige eeuw. In zijn „Reise um die Welt” bericht hij over deze reis op de brik „Rurik” onder kapitein Kotzebue. Uitgerust door den Russischen Graaf Romanzoff, nam de tocht een aanvang in St. Petersburg en voerde onzen dichter om de Zuidpunt van Zuid-Amerika heen tot in Alaska, het Noorden van den Stillen Oceaan, en vandaar

weer om de Zuidpunt van Zuid-Afrika naar Europa terug. De eenvoudige zuiverheid der Zuidzee-eilanders bracht hem in verrukking; over hun taal schreef hij verschillende studies. De resultaten op het gebied van planten en dierkunde waren aanleiding tot publicaties, welke men ook nu nog van belang acht. Weinigen weten, dat hij later verbonden was aan den botanischen tuin te Berlijn en wegens zijn wetenschappelijke verdienste benoemd werd tot lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. ☼ Men schrijft dan aan hem de theorie toe, dat de ringvorm en de lagune hun ontstaan daaraan te danken zouden hebben, dat aan de

buitenzijde het rif de gunstigste omstandigheden heeft, waardoor daar de koralen het snelst en weelderigst groeien en het eerst de oppervlakte van het water bereiken. In werkelijkheid echter gaf hij slechts een nauwkeurige en uitvoerige beschrijving van de atollen, de koraaleilanden in den Stillen Oceaan en beklagt zich in een latere uitgave van die beschrijving reeds, dat men hem heeft toegeschreven, wat anderen gezegd hebben. Om den lezer een idee te geven van

den bouw der eilanden mogen ons 's dichters woorden dienen: „De groepen van lage eilanden, waarmede Stille en Indische Oceaan in de nabijheid van den evenaar bezaaid zijn, vormen de bekroning van onderzeesche bergen, welke vorming schijnt te zijn geschied in het aardtijdperk, waarin wij ook thans nog leven. ☼ Deze bergen rijzen met hun spits uit de diepten der Oceanen op: men peilt geen grond in hun nabijheid; hun top is een ondergedoken plateau, dat door een dam langs den omtrek omgeven wordt, zoodat er een bassin ontstaat, dat des te dieper is, naarmate het een grootere uitgestrektheid be-

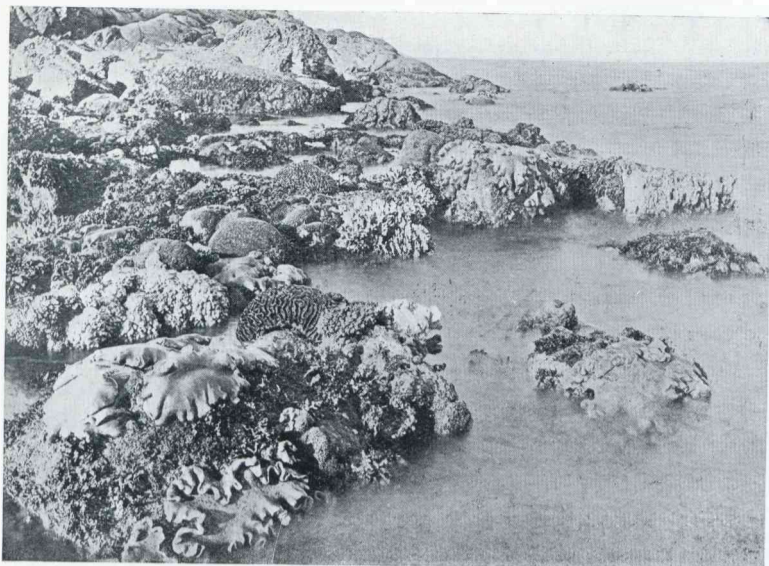
zit. Terwijl de kleinere eilanden één geheel vormen, bestaan de grootste uit een ringvormige reeks van aparte eilandjes, als een kralensnoer in zee liggend en onderling verbonden door het koraalrif, dat hen omgeeft”. ☼ „Dit koraalrif verheft zich aan de zijde vanwaar de heerschende winden komen, gedurende de eb boven water en maakt dan den indruk van een dijk, die de reeks van eilanden onderling verbindt. Aan de windzijde is ook het aantal eilanden het grootst, liggen zij het dichtst bijeen en zijn zij het vruchtbaarst; ook liggen zij bij voorkeur aan de uitspringende hoeken van den omtrek. Aan de lijzijde daarentegen is het rif bijna geheel ondergedompeld en dikwijls laat het hier nauwe doorvaartopeningen vrij, waardoor de schepen kunnen binnenvaren met den opkomenden vloed. Dergelijke veilige havens vindt men ook daar, waar uitspringende hoeken en eilanden wind en golven tegenhouden. ☼ Een enkele ondiepte vindt men in het bassin, maar deze



LEDEN VAN DE NACIEN GARDIANI BIJ DE VISSCHERSCHUIT TE SAINTES-MARIES-DE-LA-MER



DE GEESTELIJKHEID NEEMT PLAATS IN DE SCHUIT



AAN HET GROOTE AUSTRALISCHE BARRIÈRE-RIF
Zulk een groot koraalrif brengt bij laag water een groote verscheidenheid van koralen bloot. Hersenkorallen en andere massieve vormen zijn hier de hoofdschotel

banken zijn nooit zoo hoog, dat zij boven water uitsteken. ☼ De eilanden bestaan uit een gesteente, dat samengesteld is uit stukjes van koraal, schelpen en kalklagen, verbonden door fijner koraalzand, verbrokken, gerold en in lagen afgezet. Aan de zeezijde ligt een wal van gebroken en gerolde stukken koraal, waarop enkele struiken met rijk gebladerte een beschutting vormen tegen de werking der winden. In de luwte hiervan ligt het vlakke deel van het eiland, dat het vruchtbaarst en dichtst begroeid is, waar men ook moerasjes en poeltjes vindt. De binnenrand, langs de lagune, (dat is het water in den eilandenring), bestaat uit koraalzand en ligt iets hoger. Hier is het, dat de menschen wonen onder de kokospalmen, die zij er zelf plantten. ☼ Het is merkwaardig, dat men op deze eilanden de aardschokken voelt van de vulkanische gebieden, die er een vier à vijf graden vanaf liggen. ☼ Tot zoover Chamisso. Zooals men ziet, geeft hij ons een duidelijk beeld van de koraaleilanden, een theorie omtrent hun ontstaan echter niet. Dit deed eigenlijk eerst Charles Darwin. Hem was het opgevallen, dat, terwijl koralen slechts leven kunnen tot ongeveer 30 meter diepte, men hun skeletten vindt tot op honderden, ja soms duizenden meters diepte. Hoe zijn die daar gekomen? De eenige aanneembare verklaring leek hem, dat op die plaatsen, de zeebodem langzaam naar beneden gezakt was, zoo langzaam, dat de groei van de koralen naar boven dit gemakkelijk bij kon houden. Neemt men in aanmerking, dat

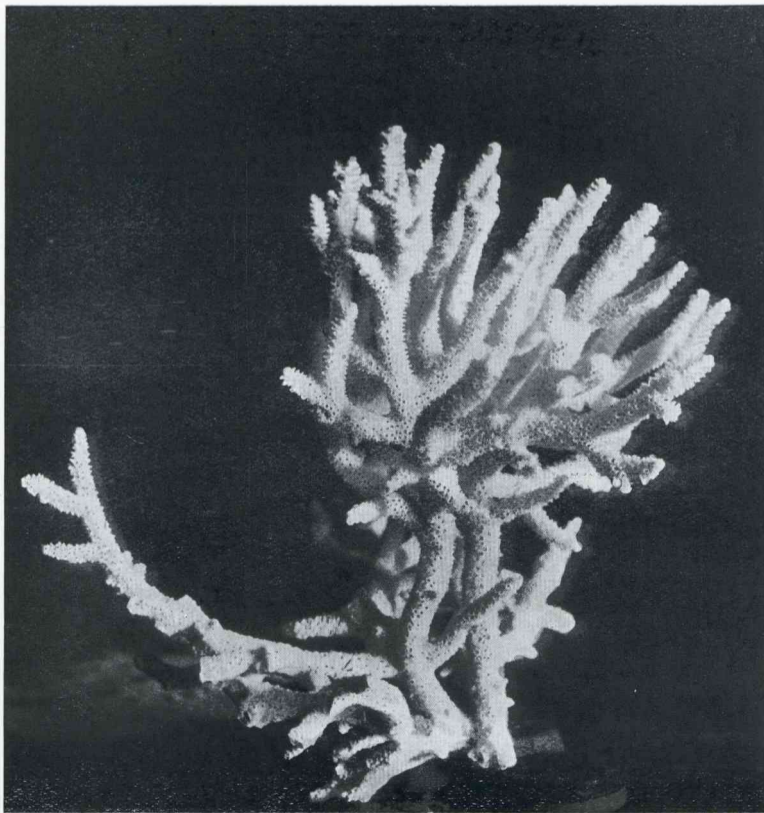


Foto C. J. Steenbergh

ACROPORA HEBES (DANA)

die groei vooral, ja alleen, plaats heeft aan den buitenrand van het rif, dan zal er bij een wegzakkende kust vanzelf een ruimte, de lagune, ontstaan tusschen kust en rif: uit het oorspronkelijk kustrif ontstaat een barrièrerif. ☼ Is het verder een eiland (een berg op den zeebodem), dat wegzakt, dan zal vanzelf, als het oorspronkelijke land verzonken is, het rif in een ring daaromheen overblijven. De Stille Zuidzee is dan dus een eilandenkerkhof: elk atol duidt de plaats aan, waar een eiland vergaan en verzonken is. ☼ Men ziet: een eenvoudige theorie, die op duidelijke wijze alles verklaart. Doch evenmin als Darwins theorie over het ontstaan der soorten tenslotte algemeen geldig bleek, zoo min is hiermede voldoende alles verklaard. Op Funafuti, een der eilanden, opstijgend uit een diepte van 5400 m, vond men koraalkalk bij een diepteboring tot 400 m en men kent fossiele of versteende riffen van een dikte tot 1500 m. Dat klopt dus prachtig met de theorie, maar . . . dikwijls treft men bij een atol de koralen slechts als een dun overtrek over andere gesteenten aan. Murray, de leider der zoo

bekende Challenger-Expeditie, meende dan ook te moeten begrijpen, dat vele atollen eigenlijk vulkaankegels zijn op den bodem van den Oceaan die bedekt werden met steeds dikkere lagen van stervende organismen, zand en modder. Met zóó dikke lagen zelfs, dat zij in den loop der eeuwen hoog genoeg kwamen om tot woonplaats voor koralen te dienen. (De koralenlarfjes zijn namelijk uiterst kleine diertjes, welker huid geheel bezet is met heel fijn zoogenaamd trilhaar, dat door zijn golvende beweging het diertje in staat stelt zich voort te bewegen. Stroomingen in zee voeren het tot op groote afstanden van de plaats waar het

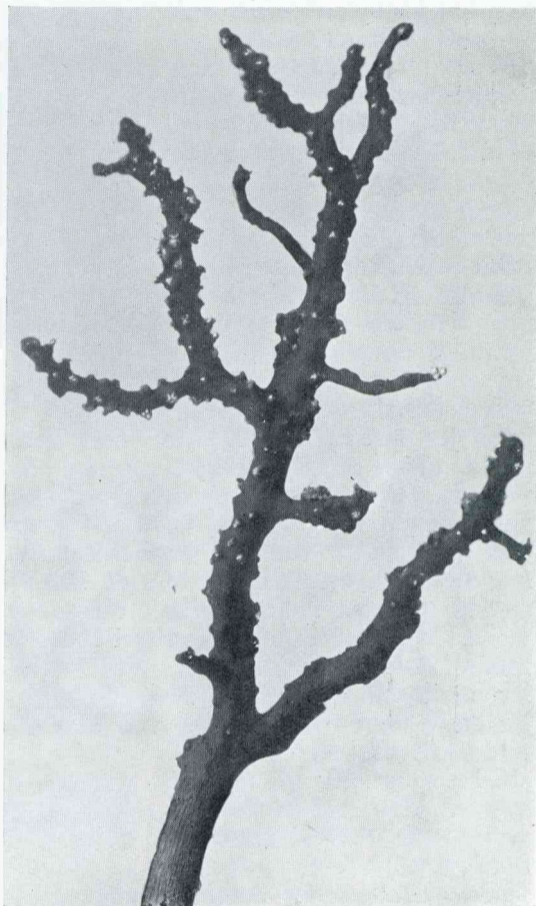


Foto C. J. Steenbergh

KORAALTAKJE VAN DE GEWONE BLOEDKORAL (CORALLIUM RUBRUM)

Men ziet de bouwers en bewoners van het takje als kleine, witte sterretjes tegen de roode schors afsteken. De kern der takjes (hard rood en verkalkt) levert het voor sieraden gebruikte bloedkoraal

het ei en daarmede de oude koraal, zijn moeder, verliet. Zoo is het mogelijk, dat overal, waar zich de gelegenheid daartoe voordoet, vrij spoedig koraalgroei optreedt.) Waren dus op die opgehoogde vulkaankegels de koralen tenslotte zoo hoog opgegroeid, dat de buitenste de noodige waterverversing voor de binnenste verhinderden, dan sterven die binnenste langzaam af en de groei zette zich slechts aan de buitenzijde voort, met het gevolg, dat er een atol ontstond. De lagune, het binnenmeer, werd verder nog door de afbrekende werking van borende planten en dieren, van stroom en golven uitgewassen. ☼ Deze uitwassching, als verklaring voor het ontstaan van het binnenmeer, neemt men ook te baat, wanneer blijkt, dat de bodem van het eiland niet daalt, maar rijst. Want dit komt ook voor, en men kent zelfs gevallen, waarin die rijzing zoo sterk is geweest, dat het rif geheel droog gelegd werd. Zoo kent men bij de Salomonseilanden vele eilanden, waar bijvoorbeeld een 40 m dikke laag koraalzand en oud koraalrif (liggend op uit andere plant- en dierresten gevormd gesteente, of direkt op den vulkaanbodem) is opgeheven tot een 270 m boven den zeespiegel. Natuurlijk groeien er nu aan de zee kust van dit opgeheven eiland weer nieuwe koralen. ☼ Een derde wijze van ontstaan heeft men op grond

van waarnemingen aan de Amerikaansche kust gevonden. Door verwerking, door het gezamenlijk verwoestend spel van wind en water, tenslotte ook van de zee, werd langzamerhand de zeekust afgebrokkeld en weggespoeld, waarop dan, zoodra daar gelegenheid toe was, koralen de plaats der vroegere rotsen gingen innemen. Extra harde rotsen bleven als zoogenaamde negerkoppen tusschen het rif staan. ☼ Zoo ziet men hoe, gelijk immer in de levende natuur, niet één verklaring afdoende is voor alle gelijkenis vertoonende verschijnselen; ieder geval moet op zich zelf en afzonderlijk beschouwd worden. ☼ Hoe groot tenslotte de afstand tusschen de kust en het rif kan worden toont ons het reeds genoemde groote Australische barrièrerif. Het eerst hoorde men daarover van den bekenden kapitein Cook, later en uitvoeriger schreef Saville Kent er over in zijn interessant en lijvig plaatwerk: *The Great Australian Barrier Reef*. Over een lengte van 2000 km op zijn minst strekt het zich uit. De afstand van den buitenrand van het rif tot de kust is meestal een 50 km, soms 16 tot 20, soms 60 tot 100 km. Om eenig idee van dezen afstand te krijgen, bedenke men dat Amsterdam en den Haag en ook Leeuwarden en Groningen ongeveer 50 km uiteen liggen, terwijl 100 km overeen komt met den afstand Rotterdam-Arnhem of Amsterdam-Leeuwarden. Dit geheele gebied aan de Oostkust van Australië, van den 24sten zuider breedtegraad tot aan Nieuw-Guinea, beslaande een oppervlakte van 200.000 km² bestaat voornamelijk uit een archipel van riffen en koraaleilanden, waarvan de meeste bij gewoon laag water ondergedoken blijven. Ontelbare openingen, grootere en kleinere, doorbreken de barrière, maar slechts een enkele daarvan is groot genoeg om de schepen een toegang te verschaffen tot de kust, waarbij het een groot voordeel is, dat op de plaatsen waar rivieren in zee stroomden, juist door dien zoetwaterstroom meestal het leven der koralen onmogelijk wordt gemaakt, zoodat een opening in het rif het gevolg is. De grootere riffen vindt men vooral aan de buitenzijde der barrière. De lagune, tusschen kust en rif, is een betrekkelijk rustig water, maar natuurlijk uiterst moeilijk te bevaren wegens de vele verborgen ondiepten, die de steeds groeiende koralen er voortdurend bij maken. Menig wrak vertelt van de gevaren aan de navigatie in dit doolhof van verborgen klippen verbonden. ☼ Het is duidelijk, dat de hier afgebeelde, zoo buitengewoon fraaie koraalvormen, slechts het gedroogde en gebleekte skelet zijn van de eens levendig gekleurde dieren. Mogen zij toch voldoende voedsel geven aan uw phantasie om U een beeld te vormen van de wonderbaarlijke bouwwerken der natuur, die de koraalriffen zijn.

Verhalen uit het oude dorp

DOOR J. L. A. KREMER
EEN SPROOKJE UIT DEN
FRANSCHEN TIJD

NA de Fransche revolutie hadden een tweetal refugiefamilies zich in het dorp gevestigd. Het waren beide adellijke echtparen, die maar een kummervol bestaan leidden van de

geredde gelden en kostbaarheden. ☼ Monsieur le Comte de la Ravelle was een statig man, wiens herculische gestalte een merkwaardige tegenstelling vormde met het slanke, elegante vrouwtje, dat hem nog niet tot aan den schouder reikte. Zijn zware stem, die gewoonlijk op een paar honderd meter afstand zijn aanwezigheid verried, overstemde ternauwernood het hooge geluid van zijn betere helft, die altijd weer den kolos de les las over de zorgeloosheid, waarmee hij zijn kanten jabots en manchetten behandelde. Want ondanks de betrekkelijk armelijke omstandigheden, waartoe het lot hem had veroordeeld, was de edelman zeer op zijn uiterlijk en deszelfs verzorging gesteld. Zij hadden vier kinderen, van wie er een later in Nederlandschen dienst trad... maar dat is een andere geschiedenis. ☼ Het andere paar, dat kinderloos was, viel minder op door uitbundigheid in manieren en kleeding; zij was een frêle blond poppetje, wier voornaamste aantrekkelijkheid bestond uit een paar smachtende bruine oogen en waarmee zij ook heel wat veroveringen moet hebben gemaakt! ☼ De Markies Du Cockart was een onbeduidend man, dien niemand zijn afkomst zou hebben aangezien en echt „le mari de sa femme”. Deze scheen den sukkel, vooral in gezelschap, gaarne te vergeten voor een pikant gesprek met een der aanwezige heeren. Zij had een voorkeur voor groote, sterke mannen, die zij met haar zachte maniertjes en flemend gepraat wist te veroveren en gaf haar echtvriend voortdurend aanleiding tot loenzen en gluren, ofschoon hij zich blijkbaar gevleid en voldaan gevoelde in het bewustzijn, door deze interessante en veelbegeerde vrouw te zijn uitverkoren. ☼ De families gingen druk en prettig met elkander om, verbonden als zij waren door afkomst en omstandigheden. — Na de restauratie, toen de Markies weder in het bezit van zijn goederen werd hersteld, begaf deze zich naar het oude vaderland en liet zijn vrouw voorloopig achter bij de bevriende familie van den

graaf, die niet zoo gelukkig was, geld en goed terug te krijgen. ☼ Na een paar maanden vertrok ook Madame la Comtesse naar Frankrijk. ☼ Allerlei gissingen deden de rondte: zou de bij-de-handte vrouw zelf haar belangen gaan bepleiten bij de nieuwe regeering en vond zij zichzelf daartoe beter geschikt, dan haar goedzak van een man? ☼ Deze bleef in ieder geval met de kinderen onder de hoede van de nieuwe huisgenooten welverzorgd achter en toen de weken in maanden en de maanden in jaren vergaan waren, en niemand meer dacht aan de weggevoegen trekvogels, bleek bij het huwelijk van een der dochters met den oudsten zoon van den smid Van Burik, dat de Françaises van papieren en rol geruild hadden: de smachtende kleine blondine had haar geluk gevonden bij den reus, wiens stem niet meer behoefde te bulderen, om het krijschend geluid van zijn betere helft te overstemmen en zij leefden in de meest benijdenswaardige eendracht nog vele jaren, zooals het in een sprookje past. ☼ Een der zoons, die in Holland geboren was, voelde zich op de dorpschool niet thuis. Zijn afkomst en avontuurlijke inborst drongen hem, zich

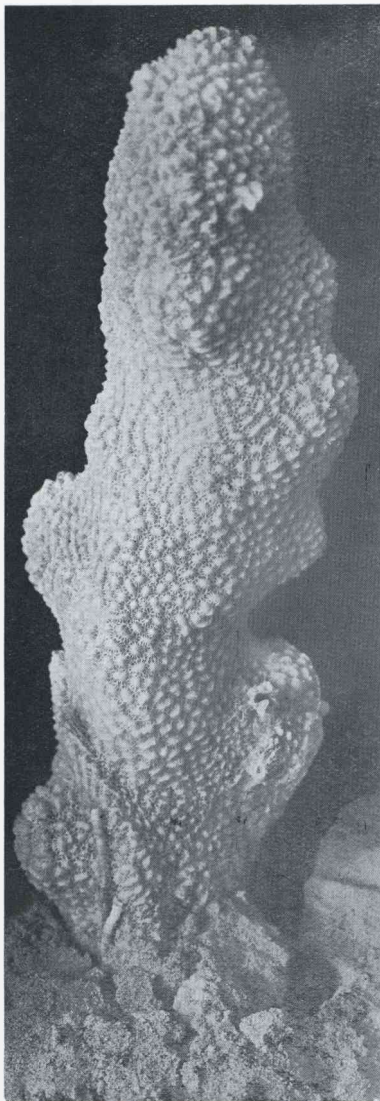


Foto C. J. Steenbergh

HYDNOPHORA MICROCOS
(LAMARCK)

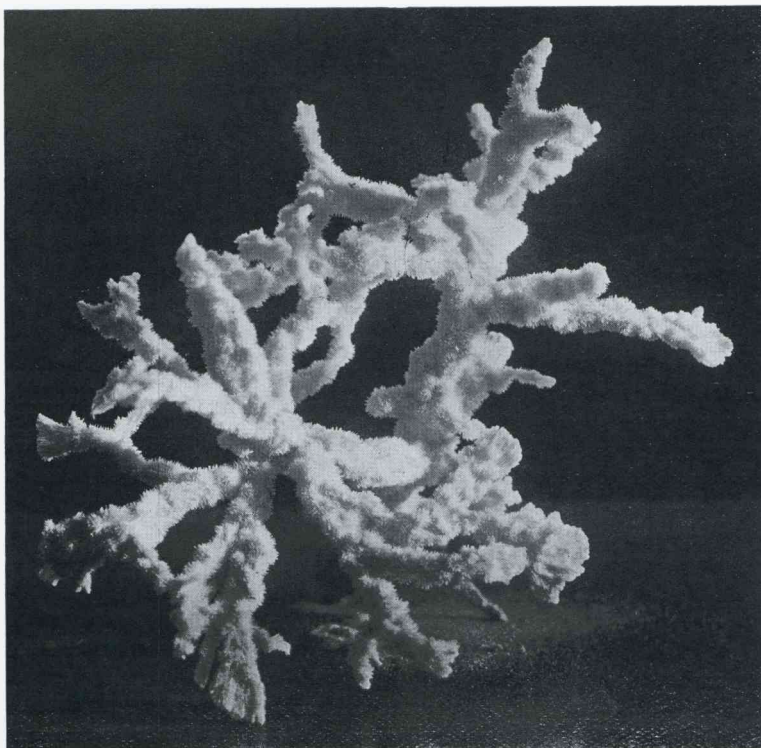


Foto C. J. Steenbergh

ECHINOPORA HORRIDA DANA

niet bij moeders pappot te blijven koesteren: hij nam als koloniaal dienst te Harderwijk en wist zich in Indië tot officier op te werken. ☞ Maar een affaire d'amour met een vrouw uit den harem van den sultan van Djocjakarta, die den slechtbezoldigden luitenant tot diefstal van gouvernementsgelden verleide, bracht hem tot desertie en voor langen tijd verdween hij uit den gezichtskring zijner familie en bekenden. ☞ Twintig jaren later keerde hij terug naar zijn geboortedorp, waar zijn vader nog leefde, die oud en gebroken, nog slechts een schim van den vroegeren reus. ☞ Maar de oude man herleefde door de terugkomst van zijn zoon, die in Franschen dienst was getreden en het niet alleen tot kapitein had gebracht, maar bovendien gedecoreerd was met het legioen van eer, voor zijn optreden in verschillende gevechten met de Arabieren en weder in zijn adellijken titel hersteld, terwijl een jaargeld hem veroorloofde, de rest zijner dagen in rust te slijten. ☞ In later dagen eens te 's-Gravenhage vertoevende, werd de wedergekeerde verloren zoon ten hove op een partij genoodigd, waar Koningin Sophie, de gemalin van wijlen Z.M. Willem III, zijn Fransche decoratie opmerkte, zich met den drager onderhield en zich ten slotte door hem ten dans deed leiden. ☞ Na deze praesentatie wendde de held zich tot een zijner vrienden, dien hij verzekerde, liever tegen duizend Arabieren in het veld te gaan, dan nog eens met H.M. ten dans en dat hij zoojuist het warmste kwartier van zijn leven had doorgemaakt. ☞ Hetgeen aantoonde, dat een vechtjas, hij moge door afstamming Graaf en Franschman zijn, zich beter thuis voelt in het veld, dan in de balzaal.

Een Toscaansche stad in de latere middeleeuwen

18) DOOR
KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

DE kleine republieken vleiden

zich met de hoop, dat Karel de macht der Visconti zou knotten, doch de Milaneesche vorsten overlaadden den keizer zóó met geschenken, dat hij hen ongemoeid liet en verder trok naar het zuiden, om zooveel mogelijk titels te verkoopen en zijn schatkist te vullen. ☞ De Sieneesche regeering zond bij wijze van voorzorg haar gezanten naar Pavia om den keizer te begroeten en hem binnen haar muren te nooden. De keizer kwam, doch bemerkte, hoe de regeering bij het volk gehaat was. Bij den intocht van Karel in Siena riep men: „Leve de Keizer!” — „dood aan de Negen!” — en de wrok tegen de Signoria was gemakkelijk waar te nemen. De keizer nam de sleutels der stad, hem door de Signoria aangeboden, niet aan, welk feit de algemeene aandacht trok en beschouwd werd als een teeken van ongenade. Toen de vorst vertrokken was, barstte het oproer los: de raddraaiers drongen het raadhuis binnen, wierpen de documenten, die den keizer ter bekrachtiging zouden worden voorgelegd uit de vensters en het volk bond deze perkamenten aan den staart van een ezel. De leden van de regeering moesten zich door de vlucht redden terwijl het grauw hun huizen plunderde. ☞ Er volgden on-

derhandelingen tusschen het volk en de ridderschap; men kwam overeen, een gemeenschappelijke regeering in te stellen, waarin elk der beide partijen zes vertegenwoordigers zou kiezen. Deze raad werd de Dodici genaamd. Doch deze lieden slaagden er niet in de volksgunst te winnen, hetgeen trouwens geen gemakkelijke zaak was, want de uit de stad verbannen patriciërs, de leden der oude oligarchie, stookten voortdurend door omkooprij den een tegen den ander op, om in troebel water te kunnen visschen. ☞ Na een tiental jaren moesten de Dodici aftreden en een bestuur werd ingesteld, waarin de patriciërs de overhand hadden. Doch dezen konden onderling nog moeilijker tot een schikking komen, dan de adel met het volk. De Salimbeni konden geen ander machtig geslacht naast zich dulden, opnieuw gingen zij stoken, sloten zich aan bij het volk en de voormalige Dodici. In het geheim wendden zij zich tot den

keizer om hulp en boden hem geldelijken steun aan. Karel IV, die eeuwig in geldverlegenheid zat en destijds zelfs zijn kostbare kroon in Florence had verpand, zond den Salimbeni zeven honderd gewapende ridders onder bevel van Malatesta Unghero uit Rimini. Na hevige gevechten in de straten van Siena, waarbij de patriciërs hardnekkig weerstand boden, behaalde Unghero de overwinning, liet eenige leiders der patriciërs onthoofden en gaf den Salimbeni de macht in handen. — Als tegenprestatie losten de Salimbeni de keizerskroon in voor 1620 gouden florijnen. ☞ Op weg van Lucca naar Rome vertoefde de keizer eenige dagen in Siena, waar hij Malatesta achterliet om de orde te handhaven. Doch tevoren had hij reeds met paus Urbanus het plan gesmeed om Siena en eenige andere Toscaansche steden aan de Roomsche Curie te verkoopen. Hij keerde dus in December naar Siena terug en in het geheim onderhandelde hij met de regeering en met de Salimbeni. Toen de Dodici geneigd waren,

hun vaderstad te verkoopen, eischte de keizer, dat hem als borgstelling voor de uitvoering van het plan enkele belangrijke burchten op Sieneesch grondgebied zouden worden afgestaan en de gonfalonieri met de stedelijke milizia hem den eed van trouw zouden zweren. ☞ Toen deze eischen aan de volksvergadering werden voorgelegd, ontstond er een groote opschudding, de burgerij weigerde deze voorwaarden aan te nemen, voelende, dat verraad voor het vaderland dreigde. ☞ Daarop besloot de keizer, gesteund door de Salimbeni, met geweld te nemen, wat de stad niet goedschiks had willen toestaan, wat te gemakkelijker voor hem was, daar hij met duizend ruiters in Siena vertoefde. ☞ Het volk bemerkte echter, wat er op handen was, het liet de klokken luiden en de milizia en de opgezweepte menigten stormden op de keizerlijke ridders in, die zich in de nauwe straten niet konden verdedigen. De paarden der Duitschers vielen onder de slagen van het volk en bij de zware ruitery ontstond zulk een verwarring, dat de keizer vluchten moest naar het plein der Tolomei, waar hij zich verschanste in de paleizen der verbannen patriciërs.

(Wordt vervolgd)

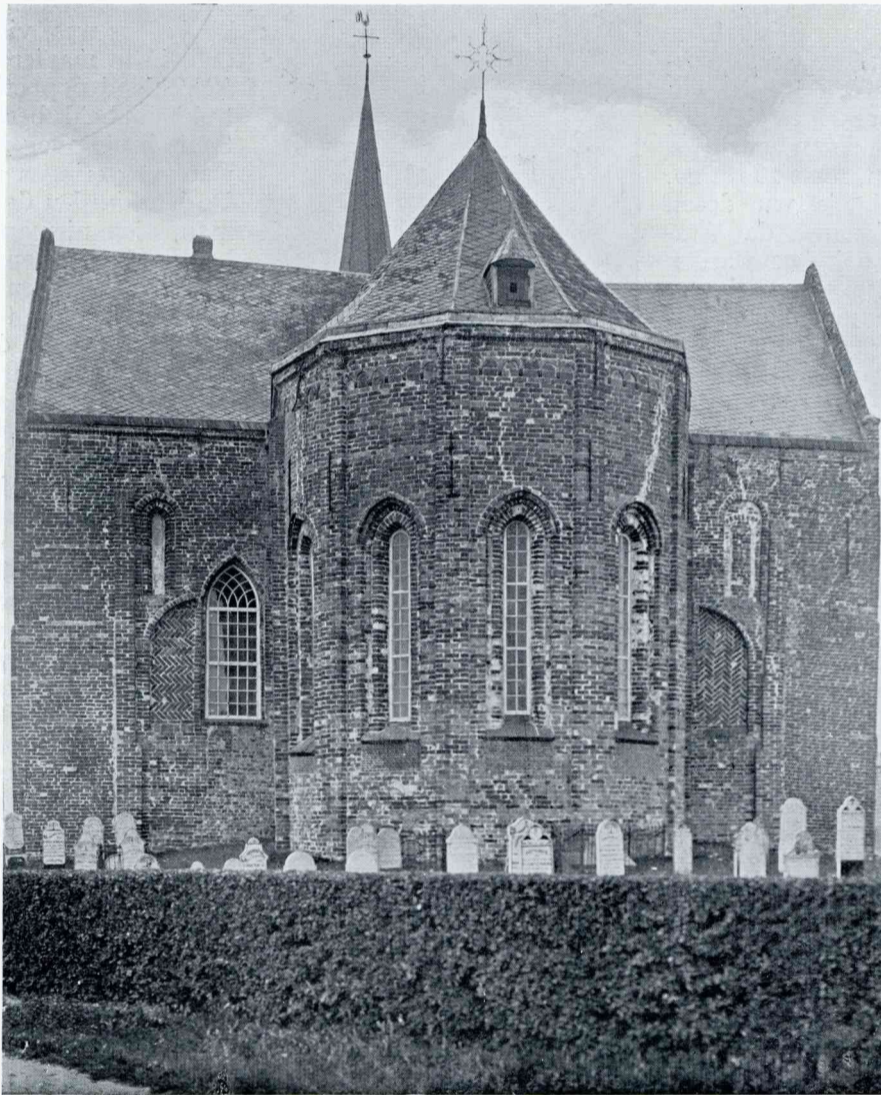


Foto R. H. Herwig

DE KRUISKERK TE BERGUM

(Wegens plaatsgebrek kan deze foto eerst in dit nr. geplaatst worden. Men zie het artikel „Friesche Kerken en Kerkhoven” in het nr. van 14 Mei)